

פחות מד"א צריך ברבינו ירוחם נח"י בשם לשבת

הגאונים, הובא בבית יוסף סי' שמי"ט כתב, שכל מקום שאמרו שרשאי ללכת פחות פחות מד' אמות, בכל עמידה שעומד בתוך ד"א צריך לִשְׁבֹּת. ואם לא ישב, אעפ"י שעמד - חייב, ע"כ¹⁶.

ונראה בביאור הדברים, דהעומד רק כדי שלא יתחייב באיסור שבת, דמי לעומד על מנת לכתף. אבל כשיושב, או מוריד המשא מעליו ומניחו, חשיב הנחה גמורה, אף שברצונו היה להמשיך ללכת.

עקירה והנחה ע"י אחד והוצאה ע"י אחר

כשישנה עקירה של החפץ, והנחתו ברשות אחרת נרמב"ם פ"יג מהלכ' שבת ה"א. אבל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, פטור נרמב"ם שם ה"ה.

ובספר אבני נזר נא"י סי' רמ"ה דן באופן שאדם עשה עקירה והנחה, אך לא עשה את ההוצאה. כגון, שעקר ראובן חפץ ממקומו, הושיטו לשמעון, שמעון הוציאו מרשות לרשות, ומסרו שוב לראובן שהניחו, נמצא שראובן עשה עקירה והנחה, ולא עשה הוצאה.

נפלה המחיצה ועל הצד שחייב בזה, יש לדון מה יהיה הדין בעוקר חפץ ברה"י על מנת להוציא לרה"ר, ואינו מקפיד היכן יהא מונח ברה"ר, ולאחר שעקר את

החפץ נפלה המחיצה, וחזר והניח את החפץ באותו מקום שבו היה מונח בתחילה. דהנה, עקירה והנחה יש כאן, אבל הוצאה אין כאן, ולפי הצד שכתב האבני"ז לחייב בנידון שדן עליו, לכאורה גם כאן יהיה חייב. ואולם, גם אם בנידון דלעיל הדין הוא שחייב, יתכן שכאן יהיה פטור, שהרי גם בלי העקירה וההנחה שנעשו בחפץ היה החפץ יוצא מרה"י לרה"ר ע"י נפילת המחיצות, והעקירה וההנחה שעשה זה לא הוסיפו מאומה. וצ"ע. עוד יש לדון: חפץ שהיה מונח ברה"י, ובא אדם והפיל את המחיצות והפך את המקום לרה"ר, האם חשיב כמוציא מרשות לרשות, או לא¹⁷. ולכאורה יש להביא ראיה לחייב בזה, שכן מצינו בקרבן פסח שצריך שיאכל בבית אחד, ואם היה הבית מחולק לשני חדרים על ידי מחיצה, והתחילו לאכול את הפסח ונפלה המחיצה, נחשב המקום למקום חדש, ואסור להמשיך לאכול את הפסח [פסחים פ:]. ויש לדון אם גם לענין שבת נאמר כן, ויהיה חייב.

הוצאה בסיוע כח איתא בירושלמי [שבת פ"ז ה"ב]: רקק והפריחתו הרוח,

חייב משום זורה. וכל דבר שהוא מחוסר לרוח, חייב משום זורה. ע"כ. ועי' ב"נפש המסכתא" [מלאכת זורה], שהרמ"א נא"י ח"ט סי' ש"ט הביא דין זה להלכה, ושרבים

מהאחרונים פקפקו בזה, כיון שבבבלי נראה שמלאכת זורה שייכת רק בהפרדה בין אוכל לפסולת, ולא בהפרדת מין אחד לכמה חלקים.

ובאמת האלפי מנשה [הובא בביאור הלכה שם] פירש את דברי הירושלמי באופן שהרוח הולוכה את הרוק והעבירתו ד' אמות ברה"ר, וחייב משום מלאכת הוצאה, ולא משום זורה¹⁸. אלא שדבר זה נלמד ממלאכת זורה, דכשם שזורה חייב אע"פ שלא עשה את כל המלאכה בעצמו, אלא הרוח סייעתו, הוא הדין במלאכת הוצאה, הרי הוא חייב אע"פ שהרוח היא שהולוכה את הרוק ד' אמות ברה"ר, ולא האדם¹⁹. [וזהו שסיים הירושלמי ואמר: וכל דבר שהוא מחוסר לרוח, חייב משום זורה. היינו, דמשם נלמד גם למלאכת הוצאה, שהמוציא ע"י כח הרוח חייב].

ויש לשאול על ביאורו של האלפי מנשה, הרי אין לו לרוק רצון שינוח הרוק על מקום מסויים, דלא איכפת לו שהרוק יתאדה באויר²⁰, ומדוע חייב משום מעביר ד' אמות. וצ"ע.

לקיחה מכלי שבתוך מים

פסק הרמב"ם [פ"יג מהלכ' שבת ה"ד], אם היה כלי צף על גבי מים, ופירות בתוך הכלי, ופשט ידו ולקח מן הפירות והוציא, פטור, שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה, ע"כ.

ודבריו צריכים ביאור, למה נתן טעם לפטור

משום שאין זו עקירה מעל גבי מקום ארבעה, הרי לכאורה אין זו עקירה כלל, שהרי כשהיו הפירות בכלי שעל גבי המים לא היו נחשבים מונחים - כמבואר בלשון הרמב"ם: "שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ" - ואפילו אם בעקירה מעל מקום פחות מד' טפחים היה חייב, כאן צריך היה להיות פטור, שהרי אין כאן עקירה כלל. וצ"ע.

עקירה והנחה בשנים כשאי אפשר באחד

הכלל במלאכות שבת הוא, שאם שנים עושים מלאכה שאחד אינו יכול לעשותה

לבדו, שניהם חייבים נשבת צב: ורמב"ם פ"א מהלכ' שבת ה"ז. ויש לעיין, מה הדין במלאכת הוצאה, כשאין העוקר והמניח יכולים לעשות את ההוצאה לבדם, [מחמת מרחק, או הבדלי גובה], ולכן עשה אחד את העקירה ואחד את ההנחה, האם חייבים באופן זה או לא. וסיבת הספק בזה היא, שהרי הגמ' [שבת גג.] הביאה שני פסוקים לפטור שנים העושים מלאכה אחת. פסוק אחד למעט זה עוקר וזה מניח, ופסוק אחד למעט שנים העושים מלאכה כאשר כל אחד מהם יכול לעשותה לבדו. וכתב רש"י [שם ד"ה חז], שצריך לזה שני פסוקים, כיון שאם היה נכתב רק פסוק אחד, היינו מעמידים את הפטור לזה עוקר וזה מניח [ובתנאי ג.]. ד"ה בעשותה נראה שסוברים להיפך מרש"י, דאם היה פסוק אחד היינו מעמידים אותו בשנים שעשאוה.

¹⁸ ונפקא מינה ברוק ברה"י, דמשום זורה חייב, ומשום מעביר ארבע אמות אין איסור. ¹⁹ ומשמע בבאור הלכה [סוף סי' ש"ט ד"ה מפור] שהסכים לביאור זה. ²⁰ ודמי למוציא את המת לקברו, דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור, שהרי אינו צריך למת [שבת צד:]. וכן כאן, הרי אינו צריך לרוק.

שמנעו לילך, כיון שלא עמד לתקן דרך משאו, דרך אז חשוב כמהלך [ומה שאמר בגמרא עמד לפוש הוא לאו דוקא, רק לאפוקי שלא עמד לתקן]. עכ"ל. וע"ש ראיותיו לזה. ¹⁶ עי' שער הציון [סי' שמ"ט ס"ק י"ח] שכתב, שדברי רבינו ירוחם הללו צ"ע, כיון שמהגמ' לא משמע כן [ע"ש ראיותיו נגדו]. והביא שהלבוש באר דרבינו ירוחם מיייר רק מדרבנן, אך כתב בשער הציון שגם זה דוחק קצת, ע"ש. ¹⁷ ואע"פ שכדי להתחייב משום מלאכת הוצאה לא די שיוציא מרשות לרשות, אלא צריך שתהיה עקירה מרשות זו והנחה ברשות זו, י"ל דחשיב כעקר והניח, שהרי החפץ היה מונח ברה"י, ועתה הוא מונח ברה"ר.